

SMS a simsens?

Et wier alt emol e Spaass wéi en aner, fir rondrëm sech ze froen, wat deen ‚SMS‘ am Fong heescht. An enger Zäit, wou ee mat stompegen Ofkierzereien dronkeg gemaach gëtt, ass et kee Wonner, wann déi Kuerzform selwer schon einfach en Ausdrock ginn ass. **Esouguer e Verb** huet sech duerchgesat: ‚simsen‘. Am selwechte Streech kënt een hei vum ‚Mail oder E-Mail schwätzen, grad ewéi vum Verb ‚mailen‘, dat sech ouni dat allermannst Gefréckels an eis Sprooch eragesat huet, eppes dat iwwregens **weder am Däitschen nach am Franséischen de Fall** ginn ass; do geet net vu *simsen/simser* rieds! Och am Engleschen, aus deem de Fong – **Short Message Service** – ower hierkënt, fanne mir keen esou e Verb. De ‚Courriel‘ huet am franséische Sproochraum vill Krämpes, an eppes ewéi ‚courrieler‘ sicht een einfach ëmsoss, *envoyer un texto* schéngt geleefeg. Mir kënnen äis jo dann emol am Italiéneschen, dem Portugiseschen, Spueneschen, Hollänneschen doriwwer vläicht schlau maachen. ☺ Op jidfer Fall huet d’Lëtzebuergesch ganz kloer Positioun fir mailen/Mail gehol, an déi ass emol guer net esou schlecht; wa mir beim ‚Mail‘ méi wäit no hannerzeg kucken, da begéine mir deer franséische ‚Malle‘, enger ‚Transportkëscht‘, déi der ‚Mall‘ vum Auto jo nach haut hiren Numm gëtt. Dat deet een eng Grimmel un eisen (englesche) ‚Lift‘ denken, dee vill méi elegant ass wéi deen däitschen ‚Aufzug‘ oder de Fransousen hiren ‚ascenseur‘; do hunn d’Englänner hire ‚feierlechen‘ Elevator och net esou am Gebrauch... a mir hunn **de kamouten cesilbege ‚Lift‘** erageholl...denkt hei och vläicht drun, wéi et am Lëtzebuergesche mat Saache wéi dem ‚Staubsauger, dem Trockner, dem Haartrockener bei äis gong a geet.

Et ass net auszedenken, **wéi gutt den SMS eiser Sprooch gehollef huet**, et weider stäipt a fir dat Schrëftlecht verbreet... et also deelweis fixéieren hëlleft. Mir kënnen äis eis Sprooch net méi aus dem SMS ewechdenken. Et ass am Mailen hei ganz einfach ‚natierlech‘ ginn, klénkt net apaart ‚frem‘, well et jo ‚Eises‘ keent futti-mécht.

Hei soll ower drop gehal ginn, dass **d’Sproochqualitéit vun SMSen a Mailen** näischt mat dësen Iwwerleeungen ze din huet. Do stinn engem d’Buuschte plazeweis jo regelméisseg bei (leider d’meescht anonyme Commentairen) an d’Luucht! Et freet ee sech bei villem Geschreifs, ob wierklech am Täti ‚keen doheem‘ ass; fir sech vläicht emol an Texter schlau ze maachen, déi zerguttst geschriwwe sinn, keng Zäit! Déi allgemeng Texter bei RTL.LU sinn der Schreifweis no héichprozenteg an der Rei; datselwecht menge mir kenne vun der KLACK hei ze soen... an da gëtt et jo och nach dee flotte ‚Spellchecker‘, also déi **automatesch Schreifweisverbesserung**. Ganz dacks ass och d’Vitesse schold; eng grouss Kränkt besteet am ‚Net-Iwwerliese‘ vun deem wat ee schreift. Et geet och alt net duer, einfach ze soen, d’Lëtzebuergesch kënt een dach einfach esou schreiwe wéi ee wëllt; dat ass op d’mannst – wannechglift! – nun emol net wouer... well eis Orthographie/Schreifweis huet haut en etlech offiziell Regeln.

D’Qualitéit vun der ‚Mailsprooch‘: Do soll alt emol nëmmen dat hei gesot sinn: Wa mir Lëtzebuergesch schreiwen, fale mir dacks ze liicht an d’Houdäitsch; dat kënt d’meescht duerch d’Schouldäitsch, a well gemengt gëtt, et misst ee ‚schéi‘ Wieder a Sätz maachen. Dobäi brauch een sech am Fong nëmme virzustellen, et giff een telephonéieren oder mam Noper schwätzen. ☺ Et kann een sech **säi Geschreifs och emol haart virlesen**, da fällt engem munneches op... an iwwerhaapt: iwwerliesen, iwwerliesen, iwwerliesen!

Wat ass dann e ‚cluster‘?

Zënter de leschten 20 Joer hu mir et an eiser Sprooch wéi an anere mat enger ganzer **Rëtsch ‚neier‘ Ausdréck ze dinn, déi sech zesoen alleguer rondrëm d’Technik, d’Finanzen an d’elektronesch Gebitt dréinen**. Et muss een se normalerweis net alleguer kennen, ower si schlafen och an eis Sprooch(en) vun all Dag eran. Do ass emol eent, dat een dann och an Nouvelle begéint; z.B. am ‚Centre hospitalier‘ giff et e ‚Cluster‘ vu Covid19-ugestachene Leit ginn; et gëtt ‚klaster‘ ausgeschwat. Mä **wat ass dann elo e ‚Cluster‘?** Hei kënt et – wéi jo bal ëmmer – aus dem Engleschen. Et ass ganz einfach e ‚Grupp/Schwarm/Koup‘; méi plastesch-grëffeg ausgedréckt kënt mir vun enger ‚Kludder‘ schwätzen, z.B. vun enger Kludder Drauwen (wou déi eenzel Drauw eng ‚Gron‘ ass) ... et erënnert och nach un e ‚Klouschter‘, do liewe Leit zesammen (agespaart?) zesoen an enger ‚Kludder‘...a Klausur. Dat ganz Wuertfeld kënt ower net, wéi sou dacks gemengt gëtt, nëmmen (alt erëm) aus dem Engleschen, mä **aus deem gudden ale Latäin, an zwar vu ‚claudere‘** = zoumaachen, späeren, de ‚Particpe passé‘ dovun heescht nun emol ‚clausum‘; dofir hu mier jo och nach e ‚Kläuschter‘, also e Schlass. Am Däitsche fanne mir dann z.B. *Kloster, Klausur, verklausulieren*; am Franséische **‚clos/ huis clos/ enclos/ cloître** asw. Vläch ass dat hei eng Grimmel zevill ausernegebrätscht... ower net oninteressant fir emol ze illustréieren, wéi Sproochen sech anenee verkrämpen an ‚d’Säit aus‘ entwéckelen. Si, a mir och, hunn all bei deenen ‚Ale‘ gepézt. ☺

vum Lex Roth

Mäi Bouf oder mäi Jong?

Mir hu **méi ewéi eng Fassong** fir vun eisem Jong ze schwätzen: **de Bouf, de Jong, de Fils (Fiss)**. Et kënt een ower e bësse gelunge vir, wann de Papp vun sengem ‚Bouf‘ schwätzt, deen ëmmerhin ewell 50 Joer oder esouguer méi kann hunn. De ‚Jong‘ geet fir jidfer Alter, grad ewéi och de ‚Fiss(-i)‘. Wann ee mengt, hie misst eppes vun sengem ‚Sonn‘ soen, well dat giff ‚besser‘ maachen, dann huet dat esou bessen en héichgetrëppelte ‚Schmecksert‘. Et kann ee jo verstoen, dass de Christus plazeweis ‚Sonn‘ genannt gëtt, ower hie gëtt op Englesch (son) oder Hollännesch (zon) net méi helleg. **Dem ‚Herrgott säi ‚Jong‘** klénkt vill méi waarm a mënschlech fir e Lëtzebuerg wéi dat zimlech gakegt ‚Sonn‘. An hei wier de ‚Bouf‘ jo ower nach vill méi do-laanscht wéi beim Papp sengem Jong...deen ewell selwer Papp/Grousspapp ass, oder?

Eng ‚Schnësseg‘

Et ass e Genoss, wann eppes gut ferm gebak/geboden/knackeg ass an dat dann esou kréckelt, wann een dra bäisst. Et kréckelt ower och an eiser Sprooch, wann een da seet, eng Knaus wier gutt **‚knuspereg‘**; dofir hu mir en Ausdrock, an deen héiert sech esou wéi d’Saach mécht, eng sougenant ‚Onomatopée=Lautmalerei‘: **Kruppseg!** Iwwregens gëtt et beim Kallefflesch och eppes ewéi eng Schank, déi sech ower duerchbäisse léisst... **d’Kruppschank**; leider ass bei ville Leit déi ‚geschlëmmt‘ Kruppschank (Kollagen) bannent de Gelenker, de Jarnéiere schold, dass si wéi din. Ouni ‚Kruppschank‘ gëtt et iwwregens keng ‚Gelatine‘, also kee Jelli. Am Engleschen hu mir et hei och mam Verb ‚to crisp‘ a mam Adjektiv ‚crispy‘ ze din. Kruppseg, gell!

- Firwat fanne mir esou bosseg Saache wéi et hätt een eppes ‚wouer gehol‘, dat hien net hätt kënnen ‚novollzéien‘? Deen huet dach verstan, dass hien dat net matkritt huet, oder?
- Beim Covid-Test gëtt et och keng ‚Waardeschleef‘; eng laang Rëtsch/Schlaang/Rei deet et och; an et ass ee frou, wann een d’Kéier huet.
- Ass iech ewell opgefall, dass et äis net ‚juckt‘; do gëtt et dach ewell ganz Generatiounen, déi et ‚bäisst‘ wann si ‚Bass‘ hunn, déi och am Iwwerdroene soen, wann et ee giff bäissen, da soll en sech krazen.
- Huet dir schonn dru geduecht, dass kee Lëtzebuerg ‚knausert‘, mä ‚knéckt‘, ‚knéckeg‘ a vläch e ‚Knéckjang‘ oder esouguer e ‚Kuschtert‘ ass?
- Firwat solle mir *mogelen* oder ee *bedréien*, wann et ewell mat fuddelen a beduppsen duergeet?
- Woufir geeschtert an Nouvelen esou gär eng *Unzuel vu Steierzueleren? Mir ‚zuelen‘* dach kengerlee Steieren, an eng grouss Zuel vu Leit, eng Onmass, bezuelen der zevill.
- Ass iech bewusst, wéivill Ausdréck mir an der Roserei fir eng ‚Maul‘ hunn? *Schnëss; Gladder; Schnuff; Sabbel*...an esouguer Verben draus: schnëssen, gladderen, schnoffelen, sabbelen.
- *Zodi, Buttek, Kaméidi, eng Rappecht* kritt ee mat kriddlegen, net *pingelege* Leit nawell gär, wann ee sech mat hinnen zermault, well déi ginn sech net; wéi esou kéipweis Lëtzebuergesch iwwersetzt och dese leschte Saz sech net eeriicht op däitsch oder franséisch; probéiert et emol selwer. Et ass nun emol...nëmmen Eises!

Sprooch a Schreifweis

Et schéngt heinsdo, wéi wann d’Schreifweis (Orthographie) vun enger Sprooch bei ville Leit dat Wichtigst wier. Dobäi ass si am Fong **nëmmen d’Rumm vum Bild** rondrëm eng Sprooch! Streng gehol léisst sech all Sprooch vun der Welt mat enger eenzeger Schreifweis schreiwen, déi sech nëmme mat ‚Lauter‘ ofgëtt: **d’Phonetik**. Deer fannt dir an e sëllechen Dictionnaire hannert engem Wuert, fir iech d’Ausdrooch méi ‚mondsgeriet‘ ze maachen; dat ass z.B. apaart am Engleschen immens wichtig, vun deem hirer bekannter Dichter een, de J.B.Shaw, gesot huet, et wier déi koppegst vun der Welt!

Firwat mir ‚knowledge‘ schreiwen an dat ‚nolitsch‘ musse soen; deer gelungener Beispiller kënt een elo zegtausend bréngen? Frot mech net firwat...et ass nun emol sou. Datt mir si ower liicht léieren a behalen, ass eng Saach vu Verhalt, deen iwwer eis Aen an de Kapp geet. Vum Irlännesche schwätze mir hei léiwer net; dat passt an e Grujelfilm!

Am Franséische fanne mir vill historesch a grammatesch Ursachen; dat explizéiert ower net, firwat mir ‚corbeau‘ aplaz ‚corbo‘ musse schreiwen, oder woufir bei ‚acquérir‘ deen ‚c‘ sech dotëscht quëtscht. Mä och hei spillt eist **‚visuell‘ Behalen** eng immens Roll.

Dat Däitscht ass gemenkerhand fir äis net esou schro, well mir jo an deer Sprooch ‚alphabetiséiert‘ ginn...an d’Guckelcher ‚Photoapparat‘ spillen. Dir wonnert iech vläch, firwat hei ëmmer op dee griechesche ‚Phi‘ gehal gëtt...mä musse mir fir eis Sprooch dann all Kueberei no-/matmaachen, bei deer Philosophie,Pharao, Philharmonie (ee Gléck) ower nach ëmmer net Philosophie/Farao/Filharmonie geschriwwe ginn. ☺ Typesch franséisch: *Allez savoir!*